

Klemens Metternich

Handwritten signature in cursive script, likely reading 'C. M. Brown'.

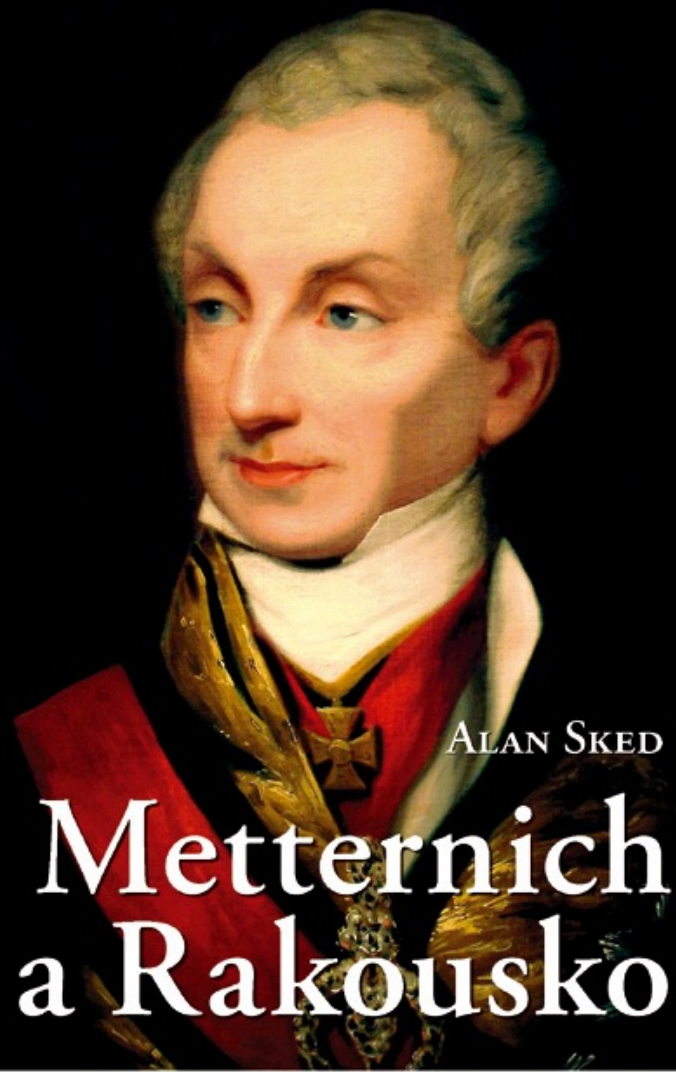
Wolfram Siemann

METTERNICH

Stratég a vizionář

ACADEMIA

ALAN SKED

Metternich a Rakousko

CENTRUM PRO STUDIUM DEMOKRACIE A KULTURY

METTERNICH A NĚMECKÁ OTÁZKA V LETECH 1840–1848

BARBORA PÁSZTOROVÁ

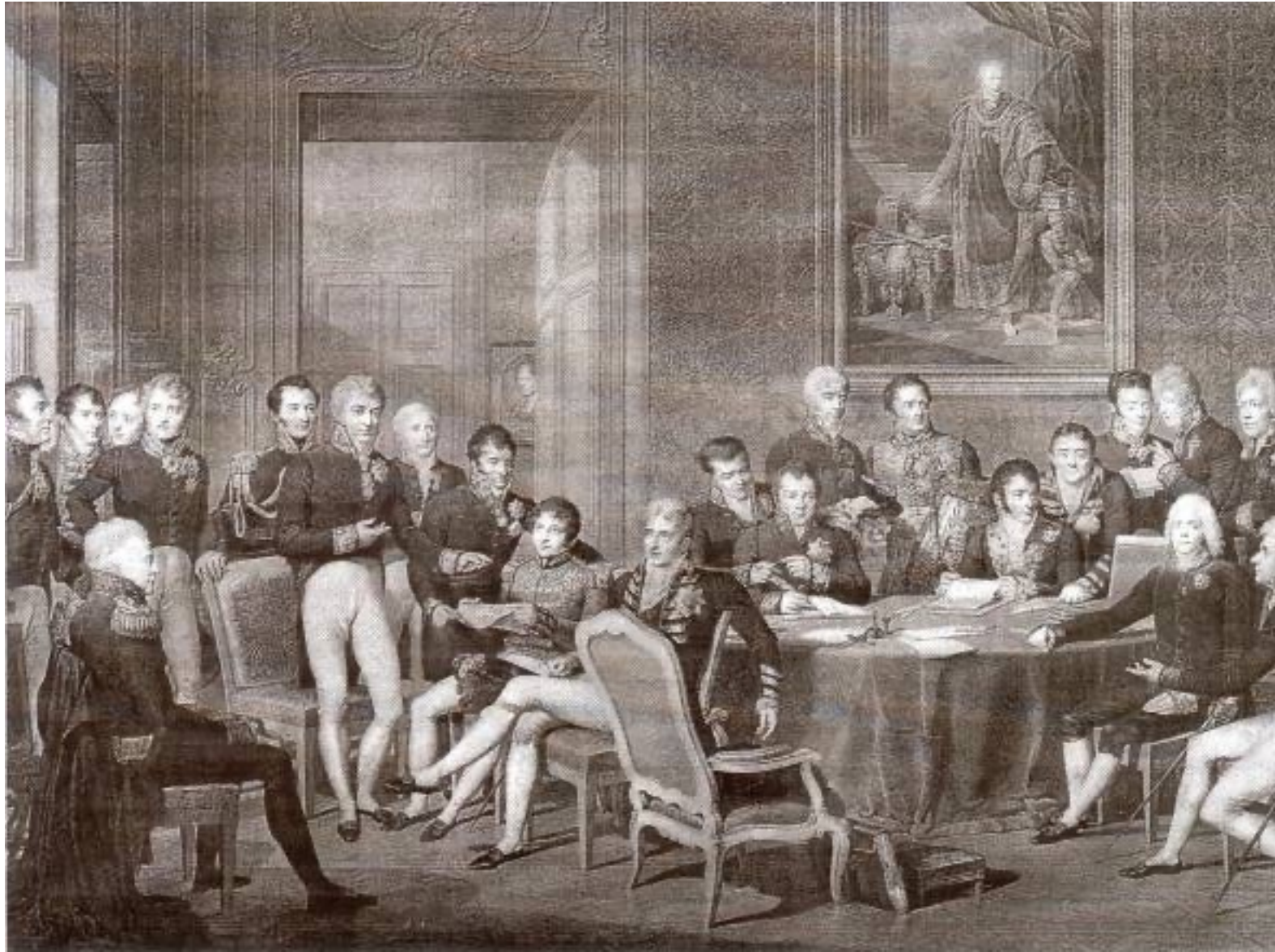

- **Klemens Wenzel Nepomuk Lothar, kníže z Metternich-Winneburgu zu Beilstein** (15. května 1773 Koblenz – 11. června 1859 Vídeň), známý jako Klemens von Metternich nebo kníže Metternich, byl konzervativní rakouský státník a diplomat, který byl po tři desetiletí v centru evropské mocenské rovnováhy známé jako Koncert velmocí jako ministr zahraničí Rakouského císařství od roku 1809 a kancléř od roku 1821 až do revolucí roku 1848, které si vynutily jeho rezignaci.
- Pocházel ze starého šlechtického rodu Metternichů, který vlastnil majetek v Porýní a od 17. století i v Čechách. Jeho otec František Jiří Metternich byl diplomatem trevírského dvora, matkou byla Marie Beatrix z Kagenecku. Mladý Klemens Metternich studoval dva roky ve Štrasburku, ve stejné době, kdy zde své vojenské vzdělání právě dokončoval Napoleon Bonaparte. Pokoušel se studovat také chemii a lékařství. Studia Klemens dokončil v Mohuči.
- Po obsazení Porýní francouzskou republikánskou armádou v roce 1794 se Metternichové uchýlili na své **panství Kynžvart** v západních Čechách, nicméně v Rakouském císařství byli považováni za cizince, a navíc byl v té době rod ve špatné finanční situaci. Klemensův otec ale záhy vstoupil do diplomatických služeb habsburské monarchie a postavení rodiny se zlepšilo.
- Klemens Metternich se ve svých 22 letech oženil v kostele Vzkříšení páně ve Slavkově s bohatou moravskou šlechtičnou Marií Eleonorou Kounicovou, dcerou knížete Arnošta Kryštofa Kounice a vnučkou bývalého kancléře, knížete Václava Antonína Kounice. Sňatkem s hraběnkou Kounicovou se Metternich stal finančně nezávislým. Brzy se zapojil do vídeňského společenského života a doslova si užíval života. Léto trávil na Kynžvartu nebo na statcích své ženy na Moravě, zimu ve Vídni.
- Do diplomatických služeb vstoupil až v roce 1801, kdy se stal nejprve **vyslancem rakouské monarchie u saského dvora v Drážďanech**, od února 1803 **u pruského dvora v Berlíně** a v květnu roku 1806 **u Napoleonova dvora v Paříži**. Dne 4. srpna 1809 byl jmenován **rakouským ministrem zahraničí**; tento úřad vykonával až do roku 1848, kdy odstoupil na protest proti revolučnímu povstání ve Vídni. Roku 1814 byl povýšen do dědičného knížecího stavu a 25. května roku 1821 se stal **rakouským státním kancléřem**.

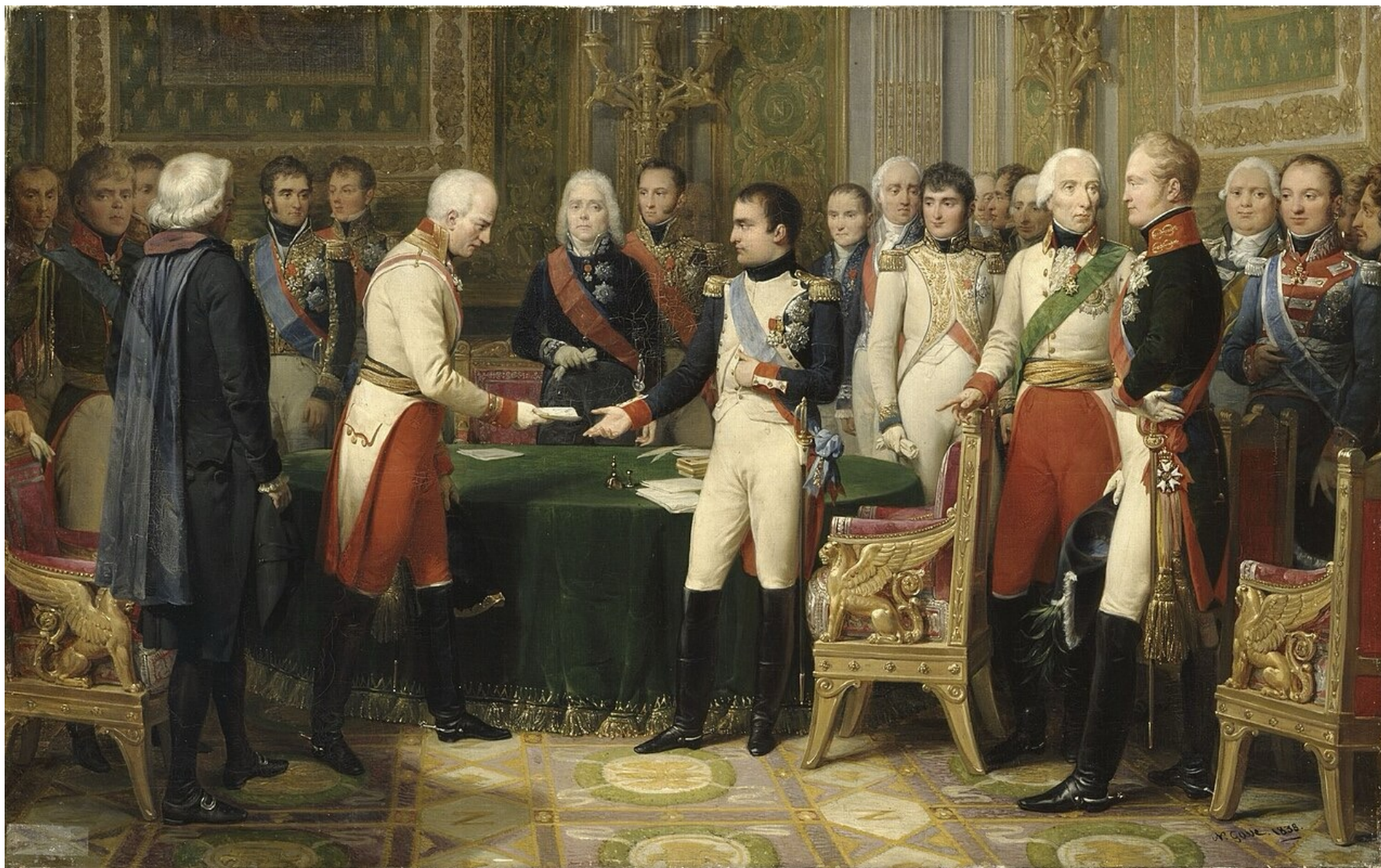
- Byl obratným politikem – na jeho radu bylo po porážce Rakouska v roce 1809 zpečetěno nové spojení s Francií svatbou rakouské arcivévodkyně Marie Luisy s císařem Napoleonem. Podařilo se mu udržet i náklonnost ruského cara Alexandra I. Po Napoleonově neúspěšném ruském tažení Metternich vyčkával a teprve v roce 1813 vyjednával nejprve s Alexandrem v Opočně, 27. června ve slezském Reichenbachu a 29. července svolal „mírovou konferenci“ v Praze. Když neměla úspěch, podepsal 9. září v Teplicích novou protinapoleonskou koalici s Ruskem a Pruskem, která zvítězila v říjnu 1813 v bitvě národů u Lipska a 31. března 1814 obsadila i Paříž. V roce 1826 **koupil Metternich klášter v Plasích**, který stavebně upravil (interiéry prelatury, úpravy nádvoří, zbourání kaple sv. Bartoloměje a Ondřeje, odstranění kostela Panny Marie Růžencové u brány...). V bývalém hřbitovním kostele sv. Václava za hradbami kláštera dal v letech 1827-1828 vybudovat svoji **rodinnou hrobku**.
- Od podzimu 1814 do léta 1815 pořádal kníže Metternich **ve Vídni mezinárodní kongres**, který nově upravil poměry v Evropě a významně posílil moc východních konzervativních monarchií. Podpořil carovu myšlenku vzniku **Svaté aliance** (26. září 1815) jako spojení tří křesťanských panovníků (rakouský císař František I., pruský král Bedřich Vilém III. a ruský car Alexandr I.) proti revoluci, liberalismu a nacionalismu. Ke Svaté alianci později přistoupili všichni křesťanští panovníci Evropy s výjimkou britského krále a papeže.
- Jako strážce nového evropského pořádku uskutečnil kníže Metternich se svolením a s pomocí ostatních panovníků trestné výpravy za účelem rychlého pokoření revolučního hnutí na Apeninském poloostrově a ve Španělsku. Systém Svaté aliance vydržel s přestávkami až do krymské války (1853-1856).
- Kníže Metternich řídil rakouskou zahraniční politiku téměř čtyřicet let. Za tu dobu nezměnil své politické zásady. Byl **zapřisáhlým monarchistou**, odchovaným rokokovým vestfálským dvorem v Koblenzi na soutoku Mosely a Rýna. Měl osobní negativní zkušenosti s revolucí, před kterou musel uprchnout z Porýní do Vídně. Zastával názor, že prosazení liberálního a nacionálního principu by vedlo k rozkladu monarchií v Evropě. Zastával rovněž zásadu konzervativního pořádku a legitimacy, i když například v nástupnické otázce Františkova nemocného syna Ferdinanda byl ochoten z této zásady z praktických důvodů ustoupit.
- Jeho zahraničně politickým ideálem, k němuž neustále směřoval, byla **evropská rovnováha ve formě velmocenské pentarchie**. Za doménu rakouské politiky považoval severoitalský a západobalkánský prostor. Usiloval o zachování převládajícího vlivu Vídně v jihoněmeckých a středoněmeckých státech a snažil se prosazovat společné kroky s Pruskem při řešení politických a hospodářských problémů. Díky Metternichově politické obratnosti a také díky schopnostem jeho osobního tajemníka Friedricha Gentze, prožila habsburská monarchie dlouhá desetiletí nebývalého klidu na velmocenském výsluní.
- Kníže Metternich pocházel z Porýní, ale nikdy se nepovažoval za Němce v moderním nacionálně vymezeném smyslu slova. Pro něho byl **stát hodnotou nadřazenou národu**. Kulturní rozvíjení národnosti v duchu monarchistických a nepolitických tradic toleroval, dokud nezjistil, že se kříží s jeho zahraničněpolitickými záměry. Tento zlom nastal na počátku 40. let, kdy došlo k nacionalistickým rozhodnutím uherského sněmu a protipolskému haličskému rolnickému povstání. Obojí ohrožovalo vnitřní soudržnost říše a oslabovalo monarchii navenek. K tomu se ještě přidružilo nacionálně-hospodářské sjednocování německých států pod patronací Pruska.

- Metternichovým heslem byla „**jednota v různosti**“ a onu jednotu mu symbolizovala především osoba schopného monarchy, pod jehož vládou bylo jedině možné udržet pohromadě heterogenní a proti sobě vzájemně brojící národy. Takováto sjednocující síla ale nebyla po smrti Františka I. k dispozici.
- Kníže Metternich potíral všechna hnutí, jež byla založena na národně-liberální ideologii. Proto se po zavraždění německého spisovatele Augusta von Kotzebue studentem Sandem zasadil o koordinovaný postup všech knížat sdružených v Německém spolku **proti německému liberálnímu hnutí. Karlovarská usnesení** ze srpna 1819, která omezovala především autonomii univerzit a dozírala na všechny veřejné aktivity, učinila z Metternicha v očích západní Evropy antiliberálního reakcionáře, bojujícího proti vlastnímu národu. Přesto pomohl vydat Dějiny národu českého od Františka Palackého, a to tím, že pomohl zlomit odpor cenzury.
- 13. března 1848 došlo ve Vídni k ozbrojeným srážkám lidu s vojskem, které si vyžádaly několik desítek mrtvých. Revoluční nálada v hlavním městě donutila císaře Ferdinanda I., aby kancléře Metternicha propustil ze svých služeb. Ten vzápětí dobrovolně odešel do Anglie. Na sklonku života se Klemens Wenzel vrátil z Anglie a **žil střídavě ve Vídni a na svém zámku Kynžvart**. Zemřel roku 1859 ve Vídni. Jeho ostatky byly převezeny do **rodinné hrobky v kostele sv. Václava v Plasích**, kde spočívají dodnes.
- Jako **nejvýznamnější osobnost Rakouského císařství první poloviny 19. století** dosáhl nejvyššího postavení ve šlechtické hierarchii střední Evropy, s ohledem na své aktivity v závěru napoleonských válek a jako iniciátor Vídeňského kongresu obdržel také řady ocenění od většiny evropských panovníků. Po otci byl dědicem **knížecího titulu** platného pro Rakousko (1818), v roce 1825 získal nárok na oslovení Durchlaucht (Jasnost). V roce 1816 obdržel v Itálii titul vévody z Portelly, téhož roku se stal dědičným španělským grandem I. třídy. V rámci Vídeňského kongresu a krátce po něm obdržel od ruského cara Alexandra I. **Řád sv. Ondřeje, Řád sv. Alexandra Něvského a Řád sv. Anny I. třídy**, od pruského krále Fridricha Viléma III. dostal **Řád červené orlice**. Ve Francii se stal nositelem **Řád sv. Ducha**, dále byl rytířem dánského **Řádu slona**, španělského **Řádu Karla III.** a portugalského **Kristova řádu**. Nositelem dalších řádů se stal v německých zemích, které rozhodnutím Vídeňského kongresu získaly statut království (Hannoversko, Württembersko). V rámci habsburské monarchie byl nositelem velkokříže **Řádu sv. Štěpána**. Mezi rytíře prestižního **Řádu zlatého rouna** byl uveden již v roce 1810.
- I přes značné majetkové ztráty v Říši během napoleonských válek zůstalo zachováno panství Johannisberg v Porýní, které patřilo Metternichům až do vymření rodu v roce 1992. Částečnou kompenzací za ztracené statky v Porýní získali Metternichové panství zrušeného kláštera Ochsenhausen (1803), které jim patřilo do roku 1825 (vzácné tisky z klášterní knihovny byly převezeny na zámek Kynžvart). Hlavním majetkem v Čechách bylo fideikomisní **panství Kynžvart** v západních Čechách, které rodině patřilo od 17. století. Klemens Metternich dostal kynžvartský zámek jako vánoční dar od svého otce v roce 1808, ale až mnohem později přistoupil k jeho radikální přestavbě. Autorem projektu byl vídeňský architekt Pietro Nobile, přední představitel klasicismu, přestavba probíhala v letech 1820–1839. Výsledkem byla honosná rezidence dostatečně reprezentující nejvlivnějšího muže habsburské monarchie, na zámku byly soustředěny také bohaté umělecké sbírky. Stavební adaptace se dotkly i dalších budov v okolí zámku, upravován byl také rozlehlý zámecký park obohacený o několik drobných staveb typických pro anglický park. Kníže Metternich příležitostně rozšiřoval i majetek své první manželky na Moravě, ke **Kojetínu** přikoupil v roce 1819 **statek Kovalovice** a v roce 1825 získal od náboženského fondu **panství Vřesovice**.

- K nejvýznamnějšímu rozšíření rodového majetku došlo po napoleonských válkách, kdy Rakousko přistoupilo k prodeji majetku klášterů zrušených za Josefa II. spravovaných dosud náboženským fondem. Kancléř Metternich využil nabídky zakoupit rozsáhlé **panství kláštera Plasy s městem Kralovice, 55 vesnicemi a připojenými statky Kaceřov a Krašov**. Kupní smlouva s nejvyšším purkrabstvím byla uzavřena v červenci 1827, předepsanou cenu jeden milión sto tisíc zlatých zaplatil Metternich však již předtím ve třech splátkách. Ještě před transakcí Plasy osobně navštívil a rozhodl o přestavbě klášterního kostela sv. Václava na rodinnou hrobku, v níž jsou dnes uloženy ostatky 21 Metternichů a jejich příbuzných. Prelatura kláštera byla upravena do podoby zámku a konvent se stal sídlem panských úřadů. Od roku 1829 fungovala v Plasech knížecí železářská huť. Velkostatek Plasy s rozlohou bezmála 14 000 hektarů půdy byl do 20. století největším majetkem Metternichů v Čechách.
- Klemens Metternich **byl třikrát ženatý** a ze tří manželství měl **čtrnáct dětí**, z nichž pět zemřelo v dětství. První sňatek uzavřel v kostele Vzkříšení Páně ve Slavkově u Brna 27. září 1795 s **hraběnkou Marií Eleonorou Kounicovou** (1775-1825), dcerou knížete Arnošta Kryštofa z Kounic-Rietbergu. Svatebními svědky obou novomanželů byli mladší bratři knížete Arnošta Kounice, Dominik Ondřej a František Václav. Marie Eleonora se později stala dámou Řádu hvězdového kříže a po matce byla dědičkou panství Kojetín, které vytvořilo ekonomické zázemí pro Metternichův počátek diplomatické kariéry. Marie Eleonora zemřela v Paříži v březnu 1825 ve věku 49 let.
- O dva roky později se Metternich podruhé oženil s výrazně mladší **baronkou Marií Antonii (Antoinettou) von Leykam** (1806-1829), dcerou diplomata Christopa Ambrose von Leykam. Stavovský rozdíl mezi novomanželi vyrovnal císař František krátce po sňatku, když v listopadu 1827 povýšil Antoinettu na hraběnkou z Beilsteinu (tento titul byl součástí knížecí titulatury Metternichů). Antoinetta zemřela na zámku Kynžvart krátce po narození syna Richarda v lednu 1829.
- O dva roky později Metternich uzavřel třetí sňatek s **hraběnkou Melánií Zichy-Ferrarisovou** (1805-1854). Rodina Zichyů patřila k významné uherské šlechtě a Melánie udržovala přátelské styky s Metternichem ještě před jeho druhým manželstvím s Antonii Leykamovou. Melánie byla dámou Řádu hvězdového kříže a zemřela ve Vídni v březnu 1854 ve věku 49 let. Z tohoto manželství se narodilo pět dětí.

Vídeňský kongres (1814–1815)

Jednání Metternicha a Napoleona roku 1813 v Drážďanech

Kynžvart

Königswart

